határozottan és direkt módon mintául kínálni a csoportnak. (82. old.) A könyv kimagaslóan legjobb fejezete az V., „Néhány gyakorlati probléma lehetséges megoldására tett javaslatok" című, amelyben egy korszerű óvodáskori vizuális nevelési program körvonalai bontakoznak ki. Ha a könyvben kevesebb lenne a „tudományoskodás" és több szó esne a módszerekről, ötletekről, a gyermekmunkák elemzéséről, az óvodai vizuális nevelés hiánypótló munkáját üdvözölhetnénk. Remélem, Balázsné Szűcs Judit hamarosan újra tollat fog, és megírja nekünk ezt a könyvet.

JEGYZET

(1) *Claire Golomb:* The Child's Creation of a Pictorial World. University of California Press:Berkeley, 1993 3-6 éves gyerekek sikeresen egészítenek ki részletes arc-ábrázolássá egy fejet reprezentáló körben elhelyezett , az orrot vagy az egyik szemet jelképező sémát.

(2) *Hovard Gardner:* Artful Scribbles. Basic Books: New York, 1980. Kezdetleges emberfigurát rajzoló kisgyerekek készségesen és helyesen megrajzolják a „hiányzó" testrészeket, ha erre kérik őket. Később azonban visszatérnek saját – számukra kielégítő – emberábrázolásukhoz.

(3) *Jacquline Goodnow:* Children Drawing.Harvard University Press:Cambridge, 1977. Előre elkészített, a testformákra emlékeztető elemekből a kisgyermekek a valóságnak megfelelő, arányos és minden részletet tartalmazó emberfigurát áll1tanak össze már akkor is, mikor hasonlót még nem rajzolnak. A „tökéletlen" rajz tehát nem az emberti testről alkotott hibás, hiányos képzet terméke.

(4) *Rudolf Arnheim:* A vizuális élmény – Az alkotó látás pszichológiája. Gondolat: Budapest. 1979. IV. fejezet: Formafejlődés. 183-243. old. Az idézetek a 184. és a 185. oldalról valók.

(5) Ezek listája a szerző tanulmánygyűjteményében: *Székácsné Vida Mária:* A művészeti nevelés hatásrendszere. Akadémiai Kiadó: Budapest. 1982

(6) Pl.: *Szappanos István:* Rajzolás, festés tárgyalakítás. Tankönyvkiadó: 1983. Balázsné Szűcs Judit: Miből lesz a cserebogár? Alex-typo, Budapest, 1992.

KARPATI ANDREA

Hetvenkét kicsi írás az alámerülő világról

Kérem azokat, akik bármilyen módon (dallal, fényképpel, élőszóval, műszaki rajzzal vagy csak egyszerű, hétköznapi szomorúsággal) segíteni tudnak a főváros külső kerületeiben a hatvanas évek első felében nyaranta megjelenő jégszállító autó rekonstrukciójában, jelentkezzenek az Iskolakultúra szerkesztőségében.

Én például arra emlékszem, hogy a zárt rakterű teherautó (Csepel? GAZ?) sok kisebb rekeszre oszlott, egy-egy rekesz külön ajtó kinyitásával vált hozzáférhetővé, a jeges néha tévedett, melyik rekesz üres már, s melyikben van még jég, s ilyenkor, ha ugyanis üres kreclit tárt fel, mindig történt valami. Zavar a jeges tévedése okán? Tréfa arról, hogy a jég is elfogyott? (Akkoriban szinte mindig minden elfogyott.) Ingerültség, mert elhúzódik az utcai üzletkötés, mert rég kiengedett már a szombati töltött káposzta, mert csak lehúzta a rántást anyám a lángról, a gáz pedig ég, öcsém pedig csak úgy, ott a kisszobában? Szóval kinyílt úgy reggel kilenc tájban az ajtó, a körülállókat hűvösség csapta meg, kezükben vödör, apró, egy-tíz, vagy kettő-húsz aszerint, hogy kellett-e a jégszekrénybe két rúd jég, vagy ma elég lesz egy is. Várakozás. Feltűnik a jegesautó. A doboz, a raktér, e tíz-tizenkét, egyenként 8-10 rúd jég befogadására alkalmas, belül vélhetőleg aluminiumlemezzel borított rekeszt magába foglaló tartály fehér volt. Persze lepattogzott a festék – akkoriban mindenhol, mindenről lepattogzott a festék, a vakolat és minden, ami egyáltalán képes pattogzani, ám a *vasalás*, az egyes rekeszeket egymástól elválasztó oldalle-

mezek mentén halványkék színű volt, valamiféle tisztaságszerű, de vigyázat, ne tisztaságszerű – ezt határozottan rögzíteni kell –, s egyáltalán nem tiszta, sőt szutykos, maszatos, leginkább talán megtévesztően tiszta benyomást keltve. A jeges (aki személy s tárgy, dolog egyszerre, úgy, mint a szemetes) előre kiáltott, elnyújtva harsányan, hogy a következő ház lakói már kiálljanak a kapu elé, a jeges (a jegesember tehát) vállán zsákdarabot viselt, a zsák átázott persze, hiszen amikor csákányával kihúzta helyéről a jégtömböt, először vállára vette, s majd onnan fordította bele a vödörbe, kérésre jégcsákánnyal kettétörve (jégrepeszek repkedése, olvadás, háziasszonyi beszéd), sajnos, nem lehet folytatni, mert kevés vagyok hozzá, s nagyon nagy dolog a jeges. Mindent le kell írni, ami elsüllyed. Mégpedig szakszerűen: elegyét adva dolognak s élőlénynek, a kettő kapcsolatának, közösségüknek. Elegyét adva a leírásban derengő hűségnek, a következtetésben bújkáló csalfaságnak, a részletekhez-ragaszkodásba bújó félelemnek, a felmutatás heroizmusának (akkor is volt jeges, azért is volt jeges, jeges volt).

Nem igaz, a vállalkozás nem reménytelen. A környező látható és sejthető világ leírható, ha meg nem is változtatható. Vagy ha megváltoztatható is, a leírás által, a leírásban megőrizhető. Vagy ha meg nem is őrizhető, de legalább felidézhető. Azaz, ha fel nem is lehet idézni, de legalább tudomást lehet róla adni. Vagyis hát, ha tudomásulvétel nem is kerekedik ki belőle, legalább meg lehet próbálni leírni. Egyszóval a vállalkozás nem reménytelen.

Így tudhatja ezt *Bíró A. Zoltán, Bodó Julianna, Gagyi József, Oláh Sándor, Rostás Zoltán, Túros Endre* és munkatársaik, a Csíkszeredai Kommunikációs Antropológiai Munkacsoport tagjai. Ők jegyzik a TETT-cikkeket (Természet – Ember – Tudomány – Technika, a Bukarestben megjelenő, A Hét negyedévi melléklete), azokat a TETT-cikkeket, amelyekből a Politika + Kultura Alapítvány ad közre válogatást a Lukács György Alapítvány támogatásával. A Kapcsolat Környezet Közösség című kötet a család, a lakás, az öltözködés, a szabályozás, a képi világ, a tárgyi környezet, az életfunkciók, a táplálkozás, a tanulás, a közlekedés, az érintkezés köré szervezve, rövid, 3-4 flekkes pasztellvázlatok sorozatával rajzolja le, miniesszék egymásra felelgető rendszerével írja le a környező süllyedő világot. Mindent. Az iskolai osztálytermet tanítás alatt és diszkóvá átalakítva, egy zseb tartalmát, egy táska tartalmát, egy utca gyalogosforgalmát, az ingázóbusz kommunikációs struktúráját, a tárgyak metamorfózisát és minden mást, ami belátható időn belül alámerül.

Figyelemmel vannak a hangokra és a zörejekre, tárgyilagos összehasonlítását olvashatjuk egy falusi és egy városi reggel zajainak, de az igazi meglepetést néhány idős adatközlő visszaemlékezéseivel okozzák a szerzők. Mi, városi polgárok, úgy tudjuk, hogy az első világháború kitöréséről a kávéházakban lehetett tudomást szerezni, újságolvasás vagy politizálgatás közben. „A faluban egy embernek a »mesterségéhez« tartozott, hogy kisebb hangkörnyezetekre tagolja a falu terét: a kisbírónak – máshogy: küldöncnek, kikiáltónak. Ő tudta a legjobban, hogy a hirdetményeket, híreket mely falurészek milyen helyein kell kikiabálni, hogy végül az egész falu tudomást szerezzen róluk. (...) Időben is megvolt a dobolás alkalma: reggel, vagy délután, estefelé. Ha délben vagy éppen éjszaka hallatszott, félelmet, szorongást váltott ki, még a hirdetmény szövegének meghallgatása előtt. Több olyan történetet is hallottam a »tizennégyes háború« kitöréséről, melyekben szó szerint szerepelt a formula, hogy »fényes délben verték a dobot«, és ráadásul a »nép kaszált, szénázott, s egyszer csak kint a határban is hallja, hogy szól a dob.«"

Mit tennék, ha érezném, hogy süllyed a környező világ? Mit tegyünk, ha érezzük, hogy süllyed a környező világ? Mit tennél, ha érezned, hogy süllyed a környező világ? Ha emlékszel még a jegesre, kérlek, jelentkezz.

A kötetben megtalálható a csíkszeredai Kommunikációs Antropológiai Munkacsoport címe. Idemásolom: Kommunikációs Antropológiai Munkacsoport 4100. M-Ciuc, P.O. BOX. 81., Románia. Telefon: *40-58-11929; 40-58-21156* Fax: *40-58-14623.*

Kapcsolat Környezet Közösség. Csíkszeredai Antropológiai Írások. Kiadja a Politika + Kultúra Alapítvány, é.n. 245.p.

PŐCZE GÁBOR